

SİMİT ve PEYNİR'le "BİLİMİNSANİ ÖYKÜLERİ"

Piri Reis

(1465 - 1554)

Yazan ve Çizen:
Bilgin Ersözlu

Yıl 1475. Güzel bir yaz sabahının çok erken saatleri. Osmanlı Devleti'nin Çanakkale Boğazı'ndaki kıyı kasabası Gelibolu'dayız. Küçük Piri, donanmada kaptan olan amcasıyla birlikte balığa çıkmaya hazırlanıyor.

Piri, evladım, hazır mısın? Akşama güzel bir ziyafet çekmek istiyorsak çıkmalıyız artık. Balıklar bizi beklemez.

Denize açılacağımız için o kadar heyecanlıyım ki dün akşamdan hazırlanmıştım Kemal Amca.

Yaşadık Peynirciğim, yaşadık! Balığa çıkıyorlarmış. Gelsin istavritler, palamutlar, lüferler...

Zaten ne demişler? Komşuda pişer, Simit'le Peynir'e de düşer!

Seferde olmadığı dönemlerde amcası Kemal Reis'le zaman zaman denize açılan Piri, ondan denizcilik hakkında pek çok şey öğrenir.

Haydi bakalım miço, göster marifetini. Yelkenler for!

Baş üstüne kaptan!

Peki amcacığım, şu an kıyıyı gördüğümüz için nerede olduğumuzu biliyoruz ama açık denizde sefere çıktığımızda gitmek istediğimiz limanları nasıl buluyoruz? Denizde nasıl kaybolmuyoruz?

Bunun için pek çok yöntem var evlat. Örneğin yıldızlara ve gezegenlere bakarak yönümüzü bulmamızı sağlayan usturlap denen bir alet kullanıyoruz. Sonra pusulalarımız var. Ayrıca daha önce oralara giden insanların çizdiği haritalar kullanıyoruz...

Hop! Oltana balık vurdu Piri. Çek bakalım, ne yakalamışsın?

Miço da kim?

Ha ha ha! Miço, gemilerde çalışan küçük yaştaki tayfalara denir Simitçiğim. Amcası şaka yapıyor Piri'ye.

Bunları bilmiyordum. Ne zor işmiş denizcilik!

Ya! Hele teknolojinin bugünkü kadar gelişmediği o devirlerde.

Piri ve amcası sabah tuttukları balıkları akşam yemeğinde afiyetle yerken denizcilik üzerine sohbeti sürdürürler.

Yani yalnızca iyi bir denizci olmak yetmiyor, yönümüzü bulmak için harita okumayı öğrenmemiz, matematik hesapları yapmayı bilmemiz de gerekiyor, öyle mi Kemal Amca?

Aynen öyle evladım. Eh, yemeğimizi de yedik. Yeni inşa ettiğimiz bir gemiyi denetlemek için sabah erkenden tersaneye gitmem gerek. Artık yavaş yavaş yatmaya hazırlansak iyi olur.

Haydi size iyi geceler. Palamut da pek lezzetliymiş. Ellerinize sağlık. Şlap!

Sen daha bitirmedin mi? Ben benimkini lüplettim bile!

Afiyet olsun Simitçiğim.

Piri'nin denizciliğe olan ilgisi Gelibolu'da geçirdiği çocukluk dönemi boyunca artarak sürer. Delikanlılığa adım atmasıyla birlikte amcası Kemal Reis'in kumandasındaki gemilerle Ege ve Akdeniz'de seferlere katılmaya başlar. İzleyen onlarca yılı bu denizlerde geçirir. Haftalar, kimi zaman aylar süren yolculukları boyunca hem denizcilik üzerine yeni bilgiler edinirler hem de ülke ülke gezen Piri, başka uluslardan denizcilerle anlaşabilmek için yabancı diller öğrenir.

Ziyaret ettiği limanlarda tanıştığı farklı ülkelerden denizcilerden Akdeniz'den başka denizler, yeni yeni keşfedilen kıyılar, gitmediği, görmediği yerler hakkında bilgi toplar.

Demek yıllar önce Yeni Dünya'ya giden Portekiz kalyonlarında görev yapan denizci sizsiniz. Ben Osmanlı donanmasından Piri Reis. Sizinle yolculuğunuz hakkında konuşmak isterim.

Adınızı duymuştum Kaptan. Sizin gibi usta bir denizciyle tanışmak benim için bir onurdur. Gelin rotamızı size o yolculukta çizdiğiniz harita üzerinde göstereyim.

Gördün mü Peynir? Küçük Piri büyümüş, saygın bir kaptan, o zamanki deyişle bir "Reis" olmuş.

Orası öyle de, Yeni Dünya da dedikleri Amerika kıtasıyla neden ilgileniyor acaba?

Gittiği her yerde farklı uygarlıkların denizcilik bilgilerinden yararlanır. Bu konuda yazılmış kitapları, haritaları bulup inceler.

Sizde Malezyalı denizcilerden aldığınız bir harita olduğu söyleniyor. Hint Denizi'nin doğusu hakkında çok az şey biliyoruz. Belki haritacılık konusunda bilgilerimizi paylaşabiliriz, ne dersiniz?

Elbette Piri Reis. Biz Ummanlılar da sizin Akdeniz haritalarınızdan yararlanıyoruz hep.

Bak, şimdi de Doğu Asya'yla ilgileniyor.

Bir Dünya haritası çizebilmek için bilgi topluyor sanırım.

Piri Reis 1511 yılında memleketi Gelibolu'ya geri döner ve yıllardır aldığı notları, yaptığı çizimleri, denizcilik birikimlerini derlemek üzere çalışmaya başlar.

Yirmi yıldan fazladır denizlerdeyim. Artık öğrendiklerimi başkalarıyla paylaşmanın zamanı geldi.

Bakalım bunu nasıl yapacak?

Bakalım.

Önce o güne kadar bilinen haliyle kapsamlı bir dünya haritası çizer. Haritasında gösterdiği yerlerin coğrafi özellikleri, önemli kentleri, oralarda yaşayan insanlar ve sahip oldukları kültürler hakkında bilgiler verir. Haritasını çizerken yararlandığı kaynakları da gösterir.

O dönem için son derece bilimsel sayılabilecek bir çalışma yapmış yani.

Evet Simitçiğim.

Ardından Akdeniz limanlarına ait ayrıntılı haritalar ve denizciler için bu limanlar arasında yapılacak yolculukları kolaylaştıracak bilgiler içeren Kitab-ı Bahriye'yi yazar.

Kitab-ı ne, kitab-ı ne?

Ha ha ha! Kitab-ı Bahriye Simitçiğim. Günümüz Türkçesiyle "Denizcilik Kitabı" demek.

Piri Reis, Kitab-ı Bahriye'yi yazdıktan sonra da dünyada denizcilik konusunda yaşanan gelişmeleri izlemeyi sürdürür. Topladığı bilgileri deneyimleriyle harmanlayarak yıllar sonra ilkinden daha kapsamlı ikinci bir dünya haritası çizer. Denizcilik ve haritacılık üzerine çalışmalarına ömrünün sonuna dek devam eden Piri Reis'in günümüze ne yazık ki bu iki haritasının da yalnızca birer bölümü ulaşır.

Belki yok olmamışlardır. Belki de kayıp parçaları bir gün bir yerlerde buluruz, ne dersin Peynir?

Belki de Simitçiğim. Kim bilir?